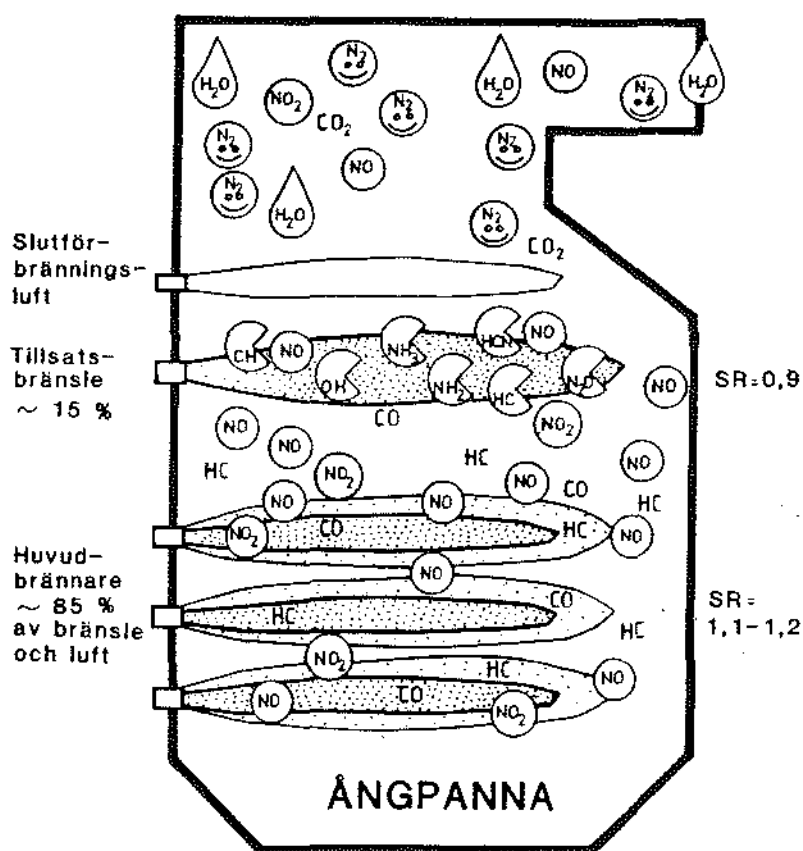

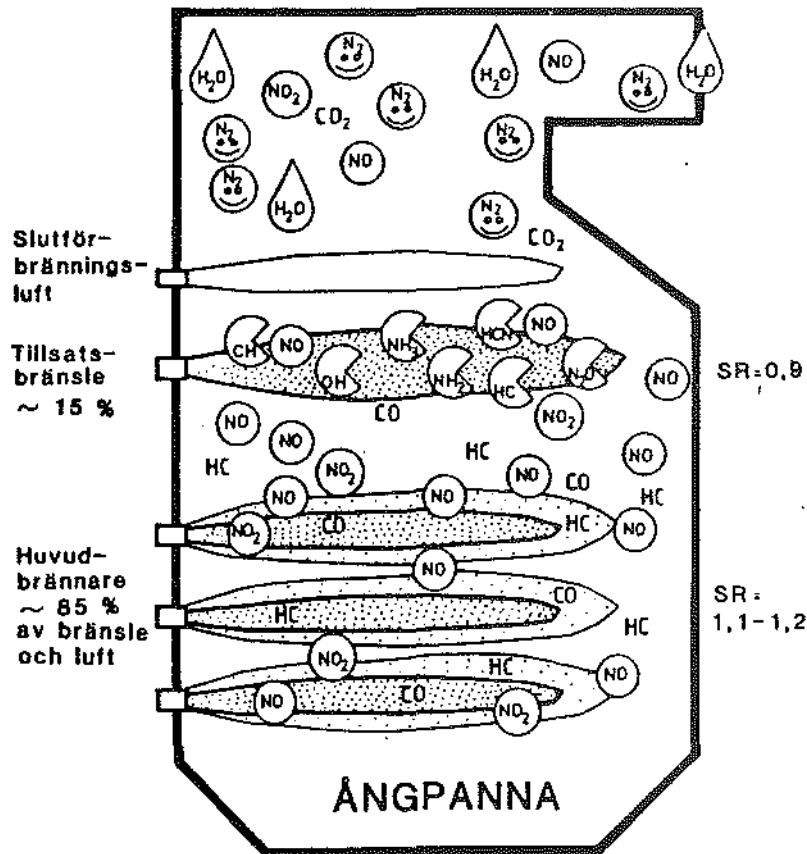
Teknisk marknadsbedömning för reburning med naturgas i fastbränslepannor

FUD

FORSKNING • UTVECKLING • DEMONSTRATION

TEKNISK MARKNADSBEDÖMNING FÖR REBURNING MED NATURGAS I FASTBRÄNSLEPANNOR

ÅF-ENERGIKONSULT AB

Anna-Karin Hjalmarsson

Stockholm 1988-02-11

SAMMANFATTNING

Rapporten är beställd av Bengt Adilstam, Swedegas och ingår i Swedegas FUD program för 1987. Studien är genomförd av Anna-Karin Hjalmarsson i samarbete med Thomas Carlqvist, Swedegas.

Naturvårdsverket och Statens Energiverk har föreslagit en skärpning av utsläppsvillkor för kväveoxider. Det kommer att krävas extra åtgärder för att minska kväveoxidemissionerna från de flesta större förbränningsanläggningarna.

Ett möjligt alternativ kan då vara så kallad reurning, flerstegsbränsleförbränning. Reurning förväntas ge som bäst en maximal minskning av NO_x med 50 %. Reurningbränslet beräknas utgöra ca 15 % av totala bränsleförbrukningen, räknat på ingående energimängd. Gasformiga bränslen ter sig mer fördelaktiga än andra tänkbara reurningbränslen. Naturgas anses som ett nästan idealt reurningbränsle.

I dag finns endast ett fåtal installationer i världen med reurning på befintliga anläggningar, inga finns i Sverige. Underlag för att göra bedömningar på befintliga pannor saknas. Olika åsikter finns om huruvida reurning är effektivt som kväveoxidbegränsande åtgärd.

Om alla befintliga fastbränslepannor inom planerade naturgasområdet i Sverige utrustas med naturgasreurning skulle de förbruka 245 norm m^3 naturgas per år. Efter en diskussionsmässig bedömning av tänkbara pannors lämplighet för naturgasreurning erhålls på motsvarande sätt en uppskattad maximal förbrukning på 100 miljoner norm m^3 naturgas per år.

De troligtvis mest intressanta pannorna för reurning med naturgas är mindre koleldade pannor med pulvereldning, wanderrost och spreaderstoker samt större kolpulvereldade pannor med hörnbrännare.

Det pågår och planeras några reurningprojekt i Sverige bland annat i Limhamn och Norrköping.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

- 1 Inledning
  - 2 Pågående reburningprojekt inom Sverige
    - 2.1 Värmeforskprojekt - Förprojektering av storskalig reburning vid Limhamnsverket
    - 2.2 Värmeforskprojekt - Försök med inhemska bränslen som reburningbränsle
    - 2.3 Planer för Härdelöverket i Norrköping
  - 3 För reburning tänkbara, befintliga fastbränsleanläggningar
  - 4 NO_x-emissioner från anläggningar i Sverige
  - 5 Bedömning av tänkbara pannors lämplighet för reburning
  - 6 Uppskattning av naturgasförbrukning vid reburning i svenska fastbränsleanläggningar
  - 7 Uppskattning av investeringskostnader
  - 8 Litteraturförteckning
- Bilaga 1 Förslag till emissionsgränser för NO_x enligt Naturvårdsverket och Statens Energiverk

1 INLEDNING

Rapporten har beställts av Bengt Adilstam, Swedegas och ingår i Swedegas FUD program 1987. Studien har genomförts av Anna-Karin Hjalmarsson, ÅF Energikonsult i samarbete med Thomas Carlqvist, Swedegas.

Syftet med uppdraget är att med utgångspunkt från tidigare utförda studier (1) se referenslista, göra en uppräknig av de befintliga fastbränsleeldade pannor inom planerade naturgasområden som är tänkbara för reburning med naturgas i syfte att minska kväveoxidemissionerna. En diskussionsmässig bedömning är gjord över tänkbara pannors lämplighet för reburning. Vidare har naturgasförbrukning för respektive anläggning uppskattats och pågående projekt inom Värmeforsk m m beskrivits.

I dag finns endast ett fåtal installationer i världen med reburning på befintliga anläggningar. Vid jämförelse med övriga reburningbränslen ter sig gasformiga mer fördelaktiga.

Några förutsättningar och synpunkter som finns beskrivet i svensk litteratur beträffande reburning med naturgas återges nedan:

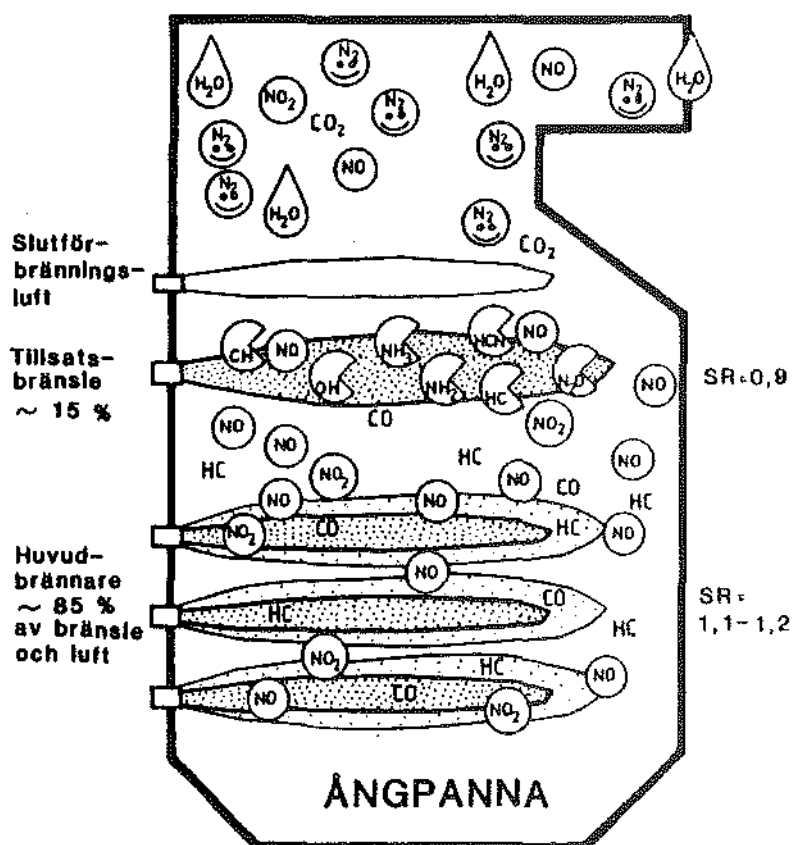
Enligt ref 2. Reburning förutsätter ganska höga temperaturer i reburning-zonen, sannolikt 1100°C eller mer för att inte konkurrerande reaktioner ska störa och att tillräcklig hastighet skall erhållas. Uppehållstiden i reburning-zonen måste också vara tillräckligt lång (0,5 - 1 sek).

Flera skäl gör att naturgas och likartade gasformiga bränslen sannolikt är nästan ideala reburningbränslen:

- bränslet innehåller ej kväve
- bränslet behöver ej transportgas
- bränslet har hög energitäthet
- inga minerala komponenter finns som kan ge beläggings- och korrosionsproblem
- bränslet är snabbantänt

Enligt ref 3. Flerstegsbränsleförbränningens goda möjligheter att minska kväveoxidutsläppen har lett till att ett omfattande utvecklingsarbete pågår. Nuvarande kunskaper som är viktiga för att erhålla goda effekter av reburning sammanfattas i följande punkter:

- Minimera överskottsluften i den första zonen.
- Minimera det tillgängliga syret i transportluften.
- Använd speciellt recirkulerad rökgas som transportmedium om det är möjligt. Luft som transportmedium kan höja NO_x -nivån.
- Maximera uppehållstiden i den bränslerika zonen.
- Separera sekundärzonen från primärzonen så att det primära bränslet bränns ut fullständigt.
- Injicera det sekundära bränslet i så het omgivning som möjligt.
- Använd ca 15 % sekundärbränsle.
- Använd naturgas som sekundärbränsle när NO_x -halterna från primärzonen är låga.

Kväveoxiden (NO) som bildas vid förbränning i huvudbrännarna kan till viss del reduceras till kvävgas (N_2). Genom att tillsatsbränslet förbränns med underskott av luft ($\text{SR} = 0,9$) kommer ett antal kolväte- och kväveföreningar (CH , NH) att bildas. Dessa föreningar är mycket reaktiva och kan reducera kväveoxiden till bl a kvävgas (N_2) och vatten (H_2O).

2 PÅGÅENDE REBURNINGPROJEKT INOM SVERIGE

2.1 Värmeforskprojekt - Förprojektering av storskalig reburning vid Limhamnsverket

Förprojekteringen har bestått av att planera genomförande och ta in pris på de olika ombyggnads-, mättnings- och beräkningsmomenten samt att finna finansiering för projektet.

Ett förslag till slutrapport har lämnats från detta första skede av projektet. Inga beslut finns om att fullfölja projektet bl a beroende på avsaknad av finansiärer.

Förslag har framlagts att dela in projektet i följande delstap:er:

- 1) Modellprovning och datorsimulering
- 2) Konstruktion och panningrepp
- 3) Nulägesmätningar
- 4) Tillverkning, leverans och montage av utrustning
- 5) Genomförande av provningar

Pannan i Limhamn är en pulvereldad hetvattenpanna på 125 MW försedd med hörnbrännare, levererad av Götaverken, som ger låga NO_x -emissioner ca 150 mg NO_2/MJ .

Reburningsbränslet planeras svara för ca 15 % av maxeffekten.

Genomförandet kräver omfattande inledande arbete såsom modellprovning av strömningsförhållanden och datorberäkningar (simulering av strömnings- och förbränningsförlopp).

Installationsarbetena är även ganska betydande och måste utföras under ett sommarstopp.

De fördelar som anges som gör Limhamnspannan till en lämplig anläggning är:

- Rymlig eldstad

volymbelastning	154 kW/m ³
tvärsnittsbelastning	2,84 MW/m ²

- Avstånd från övre brännarnivå till eldstadsutlopp, knappt två gånger eldstadsdjupet.
- Ungefärlig uppehållstid från OFA (over fire air) till konvektionsytan är ca 2 sekunder.
- Låga begynnelseemissioner av NO_x.
- Lång drifttid (sommarsoppet ger tillräcklig tid för erforderliga ombyggnader).
- Naturgas (40 MW) är framdraget in i pannhuset.
- Pannkonstruktionen synes vara framgångsrik och har troligen framtiden för sig om och när pulvereldning blir aktuell.

Kostnader för projektet, som kan vara giltiga vid generella ombyggnadsprojekt.

Ombyggnadsarbeten	ca 5,2 Mkr
Modellprov och datorsimuleringar	ca 1 Mkr
Mätningar för att fastlägga nuläget	ca 0,4 Mkr

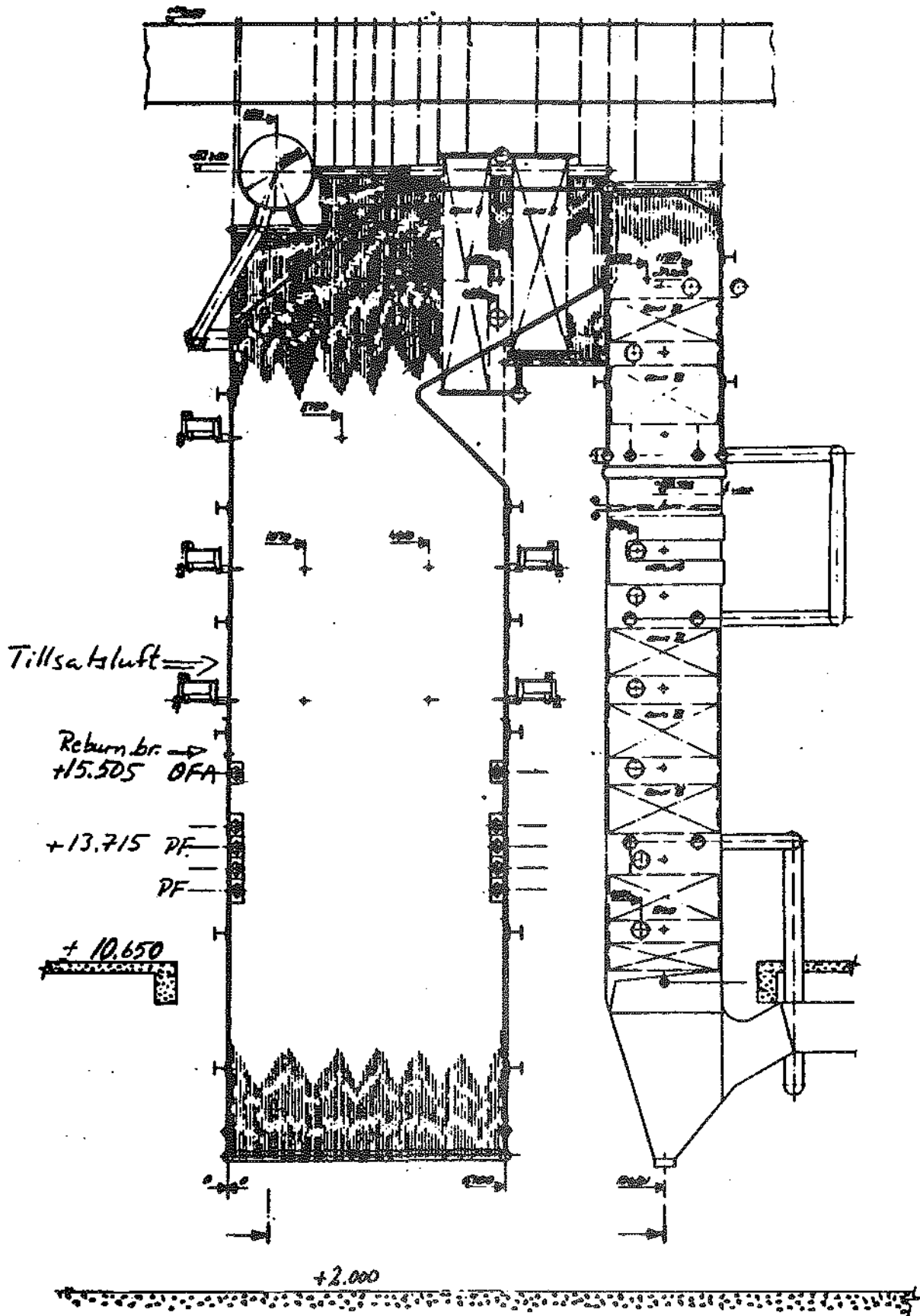

BILD 2 Limhamnsverket. Förslag till installation av reburning

2.2 Värmeforskprojekt - Försök med inhemska fasta bränslen som reburningbränsle

Försök utförs i liten skala av Studsvik Energiteknik i en modellugn för att studera reburningeffekten då trä- eller torvpulver används som reburningbränsle.

För närvarande finns endast en litteraturstudie publicerad, ref 2. Några resultat från försöken är ännu inte publicerade från denna studie.

2.3 Planer för Händelöverket i Norrköping

I Norrköping finns för närvarande 4 st fungerande wanderrostpannor. 2 st av dessa är placerade i den äldre kraftvärmeanläggningen i anslutning till inre hamnen (2 x 28 MW) och 2 st wanderrostpannor är placerade i den Nya Händelöanläggningen (2 x 125 MW).

Till dags dato uppmätta timmedelvärden för NO_x uppges ha legat i området 130 - 140 mg/MJ bränsle beräknat som NO_2 .

I framtiden tror man sig kunna komma ner i värden under 100 mg NO_2 /MJ och hoppas kunna nå ner till i storleksordningen 70 till 80 mg NO_2 /MJ.

Denna förbättring förväntas uppnås genom bl a en kolvändare som vid experiment givit en utspridning och omblandning till både jämnare och bättre utbränning av kolet och risken för lokala, heta och syrerika zoner har minskats. När de varma och syrerika zoner har minskats, har också mängden termiskt bildad NO_x (NO) minskat.

För att ytterligare minska NO_x -emissionerna avser man att göra experiment med reburning under 1988.

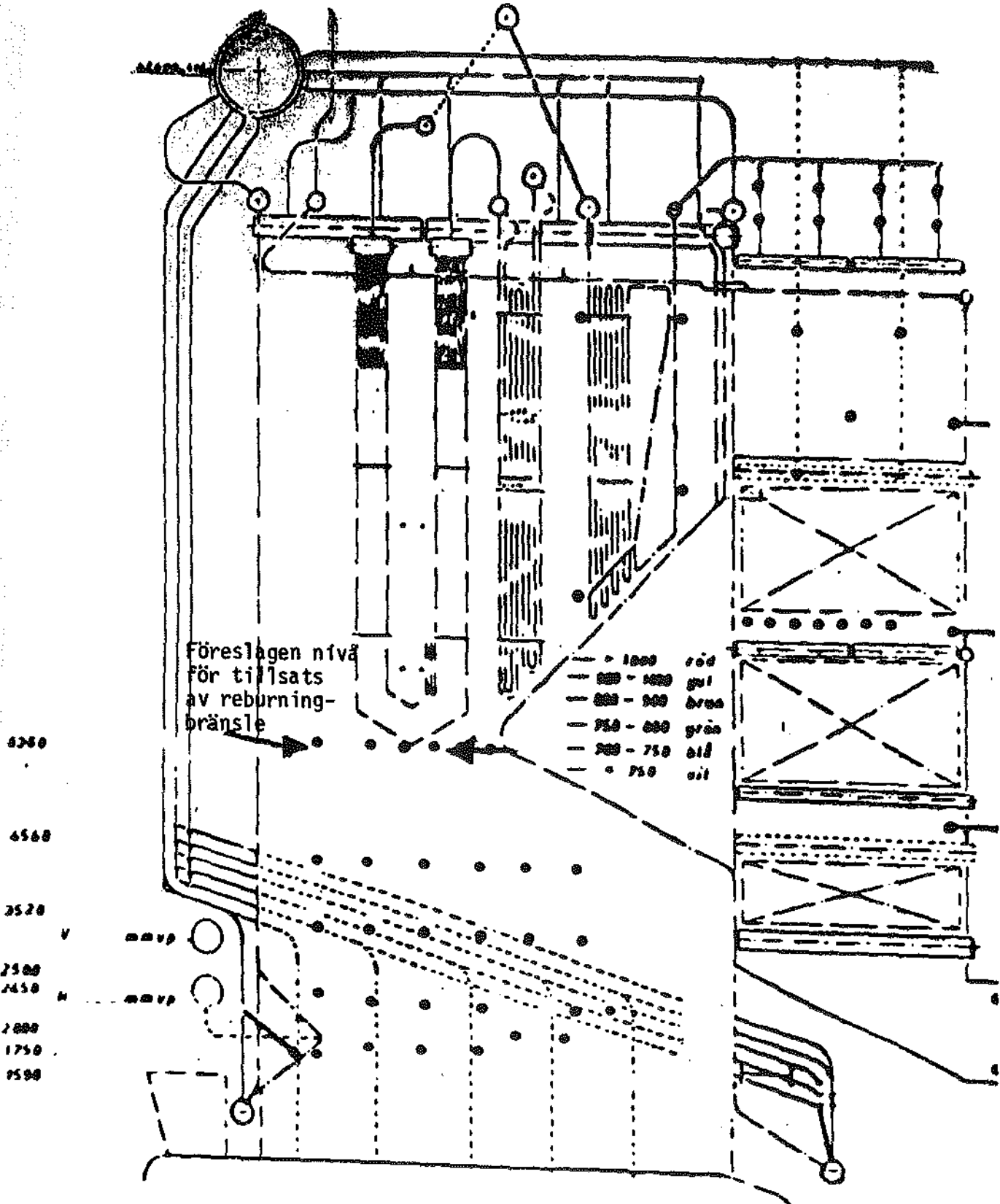

BILD 3 Händelöverket Norrköping

Utrustning för reburning planeras att monteras in under sommaren 1988. Testerna planeras att genomföras under efterföljande driftsäsong med gasol som reburningbränsle (maximalt 5 % av totala energimängden).

Reburningbränslet avses tillföras vid "näsan" se bild 3, där uppges temperaturen vara inom lämpligt område. Ovanligt omfattande temperaturmätningar är utförda på denna panna. Gasolen kan ersättas med naturgas i framtiden om försöken ger tillfredsställande resultat.

3 FÖR REBURNING TÄNKBARA, BEFINTLIGA FASTBRÄNSLE- ANLÄGGNINGAR

I bilaga 1 redovisas de utsläppsnivåer som Naturvårdsverket och Statens Energiverk föreslår som gränser för kväveoxid-emissioner. För befintliga anläggningar gäller dessa nivåer från och med 1 januari 1995. Det är dessutom mycket troligt att dessa nivåer tillämpas vid förnyad koncession för anläggningar för vilka koncessionen går ut redan tidigare.

Vår bedömning är att man med förbränningstekniska åtgärder, t ex användning av låg-NO_x-brännare, ej torde vara i behov av reburningtekniken eller andra NO_x begränsande åtgärder för anläggningar mindre än 30-35 MW. För en sådan anläggning torde inte det årliga utsläppet av kväveoxider överstiga 150 ton, som är en gräns för befintliga anläggningar.

Nedan finns sammanställt uppgifter om större fastbränsle-anläggningar över 30 MW inom befintliga och "planerade" naturgasområden. Som framgått är det dessa som kan vara aktuella för reburning.

Startår nedan avser i vissa fall övergång till koleldning i gamla befintliga pannor.

STOCKHOLMS LÄN

Stockholm, Högdalen

Bränsle: Avfall
 Panntyp: Valsroster, Gegenschubrost
 Effekt: 2x27 MW
 Fabrikat: VKW, Martin
 Startår: 1970

Utsläppen av kväveoxider från olika anläggningar för förbränning av avfall varierar mellan 200-400 mg/nm³ (tg vid 10 % CO₂). Detta motsvarar cirka 130-260 mg NO₂/MJ.

Anläggningen omfattar avfallsugnar med avgaspannor. Anläggningen har cyklon samt elfilter. Elproduktion.

Stockholm, Hässelby

Bränsle: Kol
 Panntyp: Kolpulver
 Effekt: 3x93 MW
 Fabrikat: Svenska Maskinverken
 Startår: 1959, ombyggda 1983

Mätningar på kolpulveranläggningar visar NO_x-emissioner på i storleksordningen 200-300 mg NO₂/MJ.

Södertälje, Igelsta

Bränsle: Kol
 Panntyp: Kolpulver
 Effekt: 3x120 MW
 Fabrikat: Götaverken
 Startår: P1 och P2 1982, P3 1983

NO₂-emissioner under 200 mg NO₂/MJ.
 Redovisat årsmedel för 1986 är 137 g NO₂/MJ.

Haninge, Jordbro

Bränsle: Kol
 Panntyp: Kolpulver
 Effekt: 2x30 MW
 Fabrikat: Gustafsberg, kolpulverbrännare Asea Stal
 Startår: 1987

Gamla ombyggda oljepannor.

UPPSALA LÄN

Uppsala

Bränsle: Kol
 Panntyp: Pulver
 Effekt: 330+100 MW
 Fabrikat: Burmeister & Wain
 Startår: 1985

Övergång till torv 1988 planeras.
 100 MW-pannan är ny och 330 MW-pannan är en ombyggd oljepanna.

Uppsala

Bränsle: Avfall
 Panntyp: Avgaspannor
 Effekt: 2x10 + 22 + 33 MW
 Fabrikat: P2 och P3 Svenska Maskinverken
 P1 och P4 BWE
 Startår: 1961

Ångproduktion.
 Avfallet förbränns i ugnar med rörlig rooster.
 Anläggningen har elfilter.

SÖDERMANLANDS LÄN

Nyköping

Bränsle: Kol
 Panntyp: Fluidbädd
 Effekt: 2x40 MW
 Fabrikat: CFB Götaverken
 Startår: 1984

Utredning indikerar emissioner under 100 mg NO₂/MJ.

Eskilstuna

Bränsle: Kol/flis
 Panntyp: Cirkulerande fluidbädd
 Effekt: 50 MW
 Fabrikat: Generator
 Startår: 1985

Enligt mätningar 80-120 mg NO₂/MJ.

ÖSTERGÖTLANDS LÄN

Linköping

Bränsle: Kol, flis, torv
 Panntyp: Spreaderstoker
 Effekt: 80 MW
 Fabrikat: Generator
 Startår: 1985

Ombyggda oljepannor

Mätningar på spreaderstokeranläggningar visar högsta värden för kol, 230-260 mg NO₂/MJ, lägre för flis och blandningar kol/flis, cirka 150 mg NO₂/MJ.

På uppdrag från Värmeforsk genomför ÅF-Energikonsult för närvarande en studie av NO_x-emissionerna från spreaderstokeranläggningar.

Linköping

Bränsle: Avfall
 Panntyp: Avgaspannor
 Effekt: 16 + 26 MW
 Fabrikat: Generator
 Startår: 1981-82

Avfallet förbränns i ugnar med rörlig rooster. Fabrikat, von Roll. Anläggningen har elfilter.

Norrköping, Händelöverket

Bränsle: Kol
 Panntyp: Wanderrost
 Effekt: 2x125 MW
 Fabrikat: Vølund
 Startår: 1983

Nya pannor, anpassad teknik, cirka 100 mg NO₂/MJ med rökgasåterförening.

Norrköping, NE stationen

Bränsle: Kol
 Panntyp: Wanderrost
 Effekt: 3x30 MW
 Fabrikat: -
 Startår: Gamla pannor. Troligen ombyggda på senare tid, nystart 1980

JÖNKÖPINGS LÄN

Jönköping, Munksjö

Bränsle: Kol
 Panntyp: Pulver
 Effekt: 68 MW
 Fabrikat: Burmeister & Wain, brännare
 Startår: 1984

Senare övergång till torv.

MALMÖHUS LÄN

Malmö, Öresundsverket

Bränsle: Kol
 Panntyp: Pulver
 Effekt: 150 MW
 Fabrikat: Troligen Steinmüller
 Startår: 1983

Gammal ombyggd panna.
 Många pannor finns i anläggningen.

Malmö, Limhamn

Bränsle: Kol
 Panntyp: Pulver
 Effekt: 125 MW
 Fabrikat: Götaverken
 Startår: 1984

Ny panna.

Malmö, SYSAV

Bränsle: Avfall
 Ugn: Gegenschubrost
 Effekt: 60 MW
 Fabrikat: Martin
 Startår: 1974

Många mätningar har gjorts på anläggningen.
 Avgaspannor 2x32 MW, fabrikat Wagner biro

Helsingborg

Bränsle: Kol
 Panntyp: Pulver
 Effekt: 174 MW
 Fabrikat: Götaverken
 Startår: 1983

Emissioner på cirka 160-230 mg NO₂/MJ.

GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN

Göteborg, Sävenäs Värmeverk

Bränsle: Kol
 Panntyp: Wanderrost
 Effekt: 2x37 MW
 Fabrikat: -
 Startår: Gamla ombyggda pannor, nystart 1982

Bränsle: Kol
 Panntyp: Spreaderstoker
 Effekt: 120 MW
 Fabrikat: Generator
 Startår: 1985

Enligt uppgift planeras försök med naturgas som reburningbränsle.
 200-250 g NO₂/MJ

Göteborg, Sävenäs avfallsförbränning

Bränsle: Avfall
 Panntyp: Rost
 Effekt: 3x32 MW
 Fabrikat: von Roll
 Startår: 1970

Avgaspannor, Generator Eckrohr.
 Rökgasrening med elfilter.

Uddevalla

Bränsle: Kol, flis, torv
 Panntyp: Cirkulerande fluidbädd
 Effekt: 40 MW
 Fabrikat: Götaverken
 Startår: 1985

Mölndal

Bränsle: Kol/flis/torv
 Panntyp: Snabb fluidbädd
 Effekt: 40-50 MW
 Fabrikat: Götaverken
 Startår: 1984

Emissioner på 100-150 mg NO₂/MJ med kol.

ÄLVSBORGS LÄN

Borås

Bränsle:	Kol, flis
Panntyp:	Spreaderstoker
Effekt:	2x71 MW
Fabrikat:	Götaverken
Startår:	1984 efter ombyggnad

Ombyggda oljepannor. Beträffande NO_x jämför med Linköping.

ÖREBRO LÄN

Örebro, Åbyverket

Bränsle:	Kol, torv, flis
Panntyp:	Fluidbädd
Effekt:	(180 MW)
Fabrikat:	Generator
Startår:	1988

Panna beställd med avbeställningsrätt.

Örebro, Åbyverket

Bränsle:	Kol
Panntyp:	Wanderrost
Effekt:	2x40 MW
Fabrikat:	Götaverken
Startår:	1982

Karlskoga

Bränsle:	Torv, kol
Panntyp:	Cirkulerande fluidbädd
Effekt:	2x40 MW
Fabrikat:	Götaverken
Startår:	1985

VÄSTMANLANDS LÄN

Västerås

Bränsle: Kol
Panntyp: Pulver
Effekt: 2x135 MW
Fabrikat: Motala/Götaverken
Startår: 1981

Gamla pannor från 1963.
Konverterade till kol 1981 av Peabody.

Västerås

Bränsle: Kol
Panntyp: Pulver
Effekt: 380 MW
Fabrikat: Götaverken
Startår: 1983

Driftstart 1974.

4 NO_x-EMISSIONER FRÅN ANLÄGGNINGAR I SVERIGE

Med anledning av bl a Naturvårdsverkets och Statens Energi-
verks förslag till skärpta krav på emissioner av kväveoxider
(se bilaga 1) har intresset för utsläpp från befintliga
anläggningar ökat. I dag finns inga generella riktlinjer för
NO_x-emissioner. Få anläggningar är utrustade med kontinuerligt
mätande NO_x-instrument, så de flesta redovisade resultaten är
från speciella mätningar vid fullast (s k paradvärden).

I bild 4 redovisas värden för koleldade anläggningar i Sverige
med de anläggningsstorlekar som denna studie omfattar och
värdena är från enstaka mätningar. Resultaten redovisas för
olika typer av förbränningsanläggningar. Förväntade emissions-
krav på bilden motsvarar de värden som föreslagits av Natur-
vårdsverket och Statens Energiverk.

I bild 5 anges även förväntade värden för nya anläggningar i
framtiden. Gränser för små och stora anläggningar erhålls ur
bilaga 1.

Vid en första diskussion om vilka pannor och typer som kan
vara aktuella med naturgasreburning för reduktion av kväve-
oxider bör man studera nivå på emissioner i dag och förväntade
emissionskrav. Reburning med naturgas kan förväntas ge en
reduktion av max 50 %. För de pannor där emissionerna måste
sänkas finns flera tänkbara åtgärder att vidta dels i samband
med förbränning och dels rening av rökgaser.

Exempel på åtgärder i samband med förbränning är minskning av
luftöverskott, rökgascirkulation, stegvis förbränning, rebur-
ning, tillsats av additiv som ex urea. Det har redovisats
mycket goda resultat från försök med urea. Försöken har ut-
förts av Sydkraft i Malmö.

Den vanligaste metoden för rökgasdenitrifiering är katalytisk
reduktion med ammoniaktillsats.

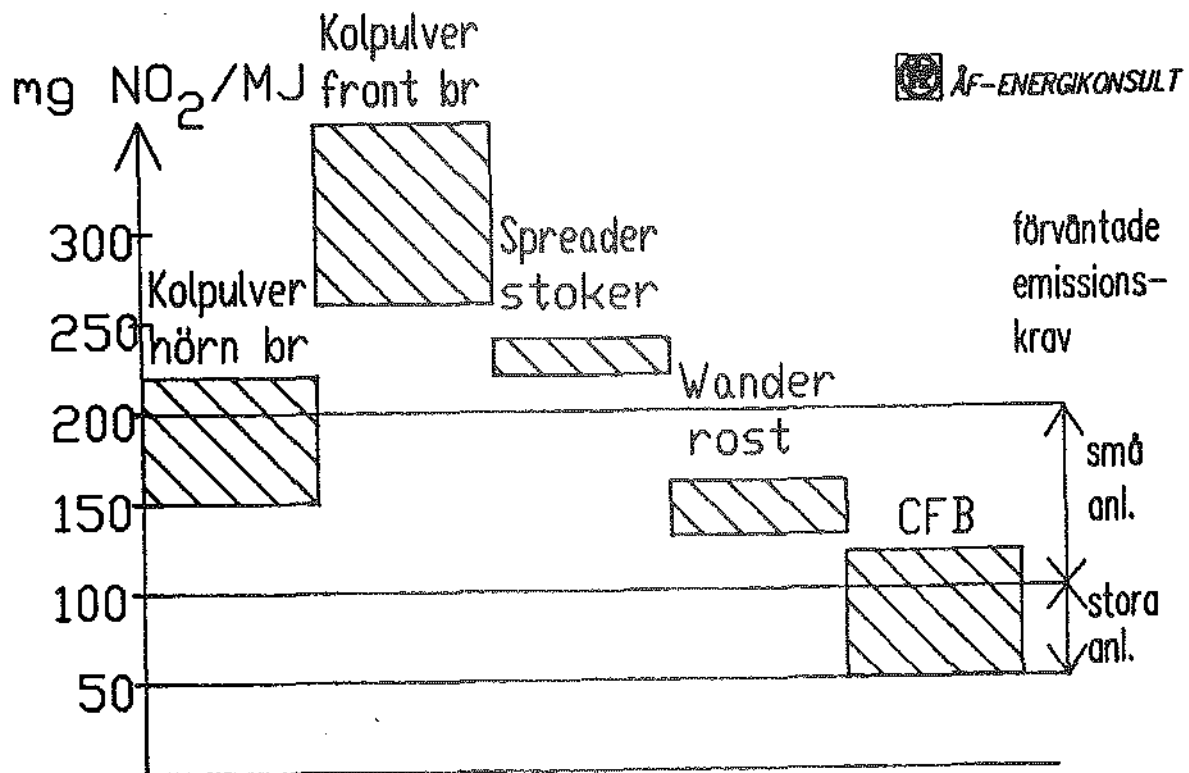

BILD 4

Svenska anläggningar fullastprov

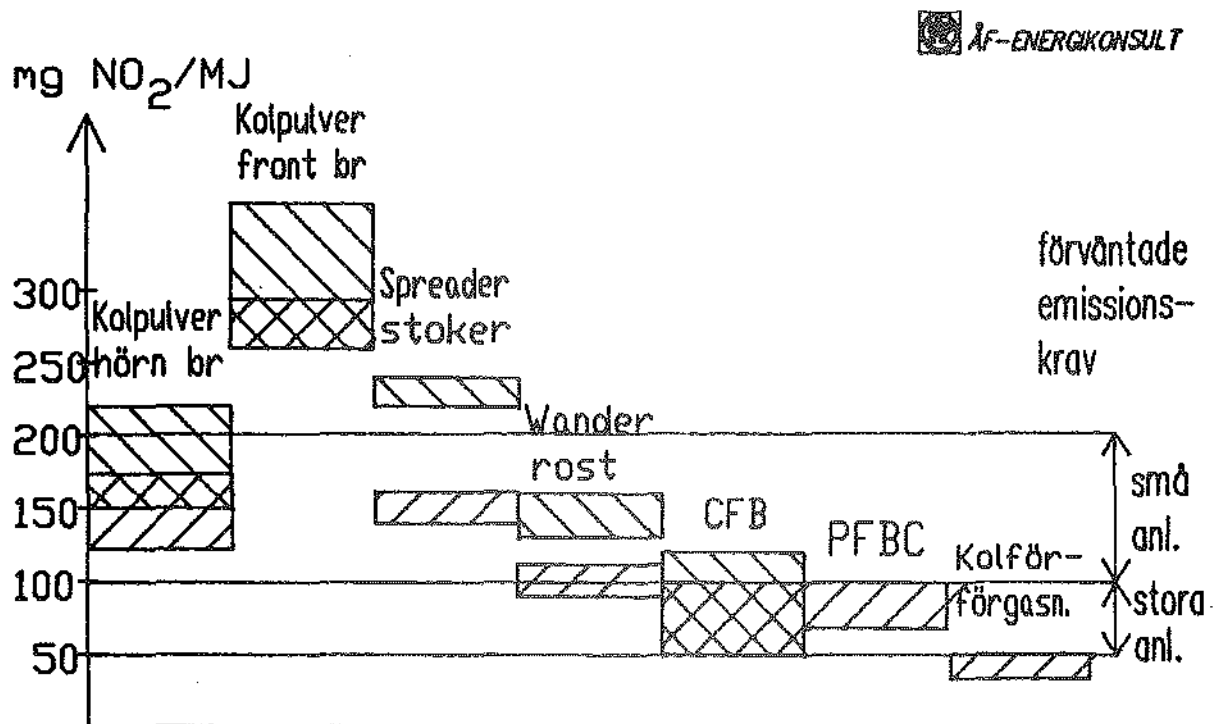

BILD 5

Svenska anläggningar fullastprov framtid

5 BEDÖMNING AV TÄNKBARA PANNORS LÄMPLIGHET FÖR REBURNING

I Sydkrafts state of the art rapport (1) och övrig litteratur omnämns endast reburning i samband med eldning med brännare. Övrig förbränningsteknik (ex wanderrost, cirkulerande fluidbädd, spreaderstoker) torde även vara lämpad såvida övriga förutsättningar innehålls beträffande temperatur, uppehållstider och geometri i övrigt.

Generella bedömningsgrunder:

- Tillsats av reburningbränsle efter det att fastbränslet är utbränt i största möjligaste mån och vid hög temperatur ca 1100°C.
- Naturgasen måste fördelas väl över hela tvärsnittet.
- Lång uppehållstid i reburningzonen (0,5 - 1 s).
- Därefter tillsats av luft för slutförbränning fördelat över hela tvärsnittet.

Som utgångspunkt för bedömning har vidare använts de emissioner som i dagsläget rapporteras från befintliga pannor (se bild 4) samt de förslag till skärpta riktlinjer för NO_x-emissioner som föreligger (se bilaga 1).

För att göra en korrekt bedömning av pannor måste mer detaljerade underlag föreligga bland annat med avseende på temperaturprofiler och hur temperaturen varierar med last, strömbild osv. Innan man vet temperaturområdena är det svårt att göra bedömning om erforderliga uppehållstider kan erhållas.

Vid för korta uppehållstider kan det bli aktuellt att reducera lasten, för att nå önskad effekt.

Eventuellt kan reburning medföra förändringar i behov och fördelning av värmeupptagande ytor.

I samband med NO_x-emissioner diskuteras för närvarande bildningen av N₂O, vilket även bör belysas vid reburning.

Kolpulvereldade pannor

Kolpulvereldade pannor med hörnbrännare ger en tämligen låg nivå på kväveoxidemissioner. En minskning av den nivån med naturgasreburning kan vara tillräckligt som enda åtgärd och är därför intressant.

Rotationen som åstadkommes vid hörnbrännare gör att det blir lättare att blanda in reburningbränsle och luft.

Pannor med hörnbrännare är Limhamn, Igelsta, Västhamnsverket och Västerås' stora panna.

För större kolpulvereldade pannor med frontbrännare eller dylikt torde inte reburning vara tillräckligt som enda åtgärd för att minska kväveoxidemissionerna till nivå med föreslagna riktlinjer. Från pannor av denna typ ute i Europa redovisas t o m ännu högre NO_x -värden än de som erhållits i Sverige.

Eftersom omblandningen vanligtvis inte är så god över hela eldstadsytan vid eldning med frontbrännare så är det svårare att få god inblandning i en större panna utrustad med frontbrännare än en med hörnbrännare.

Av dessa orsaker bedöms dessa större fronteldade pannor ej som så intressanta för närvarande.

Mindre anläggningar med frontbrännare eller dylikt kan däremot vara intressanta då en högre emissionsnivå accepteras för dessa såsom Jordbro, Munksjö och Kvarnsveden. I Kvarnsveden eldas även inhemska bränslen och då erhålls betydligt lägre NO_x -emissioner. Fastbränslepannorna i Jordbro är av ovanlig typ, lådpannor med torn efter eldstaden.

Cirkulerande fluidbäddar

De senast installerade cirkulerande fluidbäddarna ger så låga NO_x -värden vid koleldning (även vid samtidig avsvavling) att extra åtgärder inte behövs. I flera av anläggningarna eldas inhemska bränslen, dessa ger vanligtvis lägre NO_x -emissioner än kol.

Förbränning i CFB sker dessutom vid jämförelsevis låga temperaturer, ca 900°C .

Reburning med naturgas anses inte aktuellt för CFB.

Spreaderstokerpannor

Utsläppen av NO_x från spreaderstokerpannor är tämligen höga.

Pannorna i Borås eldas ofta med en kombination av skogsbränslen och kol, NO_x -emissionerna sjunker då till $150 \text{ mg NO}_2/\text{MJ}$.

Pannan i Jordberga, som är under projektering, är även dimensionerad för både kol- och skogsbränsle.

Det torde vara svårare att blanda in reburningbränsle och luft på grund av att spreaderpannor vanligtvis har större tvärsnittsarea i jämförelse med pulvereldade pannor.

Om bl a en god inblandning kan erhållas är de flesta spreaderstokerpannor av den storleken att 50 % NO_x -reduktion är tillräcklig.

Wanderrostpannor

NO_x -emissionerna från wanderrostpannor är från de svenska pannorna i en sådan nivå att en reduktion med 50 % ger ett värde inom området för föreslagna riktlinjer gällande stora anläggningar.

I Norrköping avser man göra prov med gasol som reurning-bränsle på Händelöverket (se punkt 3). Det synes vara lättare att tillsätta och blanda in luft-reurningbränsle i wanderrostpannor än spreaderstokerpannor, om de är försedda med näsa som t ex i Norrköpings.

På Energiverken i Göteborg är man positiv till att göra försök med reurning med naturgas, när naturgasen kommer upp till Göteborg (gäller även spreaderstokerpannan i Sävenäs).

Rostpannor har stor tvärsnittsyta i jämförelse med pulvereldade pannor, vilket ger sämre förutsättningar för att erhålla god inblandning av reurningbränslet. Om pannorna är försedda med strypning i form av näsan som på Norrköpingspannan, blir förutsättningarna gynnsammare.

Wanderrostpannorna anses även vara av intresse för mer ingående studier av möjlighet till reurning.

Avfall

Enligt Statens Energiverk och Naturvårdsverkets publikation 1986:6, Energi ur avfall förväntas inga åtgärder krävas för att minska kväveoxiden från avfallsförbränning.

Enligt SNV är emissionerna 200 - 400 mg NO₂/Nm³ rökgas (torr gas 10 % CO₂) motsvarar ca 140 - 280 mg/MJ_{br}.

Det finns inte speciellt mycket siffror publicerade från mätningar för sopor.

Generellt gäller för samtliga avfallspannor att temperaturerna i eldstaden sjunker snabbt och är under 1100°C. Förbränningstemperaturen ska upp över 900°C för att få god förbränning, därefter önskar man att kyla så snabbt som möjligt för att slippa beläggningar i eldstaden. Dessutom är luftöverskotten är oftast höga, varför reurning med naturgas troligtvis inte blir aktuellt vid avfallsförbränning.

Ofta riskerar man, vid förbränningstekniska åtgärder för att begränsa kväveoxidutsläppen, att öka utsläppen av organiska föroreningar, exempelvis dioxiner. Stödelning med naturgas kan vara mer effektivt för att få bort dioxiner än reurning. Försök hos Institute of Gas Technology i Chicago pågår för närvarande angående detta.

6 UPPSKATTNING AV NATURGASFÖRBRUKNING VID REBURNING I SVENSKA FASTBRÄNSLEANLÄGGNINGAR

Uppskattning av naturgasförbrukning är baserad på en årlig fullasttid på 4 000 h som medelvärde (årlig fullasttid är den totala produktionen omräknad till maximalproduktion). Naturligtvis varierar fullasttiden från anläggning till anläggning, men siffrorna ger en uppskattning av nivån. Reburningbränslet förutsätts utgöra 15 % av totala bränsleförbrukningen räknat på energimängden (för naturgas 10,8 kWh/Nm³).

Förbrukningen redovisas dels för naturgasreburning i samtliga pannor och dels vid naturgasreburning i de pannor som i kapitel 5 anses som lämpliga.

1	Kolpulver	MW	miljoner m ³ norm/år	
			max	enl värdering
1.1	Tangentialeldade			
	Limhamn Malmö	HP 125	8	8
	Västhamsverket, Helsingborg	ÅP 175	10	10
	Igelsta, Södertälje	HP 3x120	23	23
	Västerås	ÅP 380	24	24
1.2	Front, toppbrännare m m			
	Hässelby	ÅP 3x93	18	-
	Sydkraft	ÅP 150	9	-
	Munksjö, Jönköping	ÅP 68	1	1
	Västerås	ÅP 2x135	17	-
	Jordbro	HP 2x30	4	4
	Uppsala 1)	ÅP 330	21	-
	Uppsala 1)	HP 100	6	-
	Kvarnsveden	ÅP 66	4	-
	Summa kolpulver		145	70
	1) Avser övergå till eldning med torvpulver			
2	Wanderrost			
	Händelöverket Norrköping	ÅP 2x125	15	15
	Norrköping	ÅP 2x30	5	-
	Sävenås ÅP 1 o 2, Göteborg	ÅP 2x37	5	5
	Örebro	ÅP 2x40	5	-
	Summa wanderrost		30	20

3	Spreaderstoker	MW	miljoner m ³ norm/år	
			max	enl värdering
	Linköping	ÅP 80	5	-
	Sävenäs HP3, Göteborg	HP 120	8	8
	Borås	ÅP 2x71	9	-
	Jordberga Sockerbruk	ÅP 70	4	4
	Summa spreaderstoker		26	12
4	CFB			
	Nyköping	ÅP 2x40	5	-
	Eskilstuna	HP 50	3	-
	Uddevalla	HP 40	3	-
	Mölnadal	HP 40	3	-
	Karlskoga	HP 2x40	5	-
	Hyltebruk	ÅP 49	3	-
	Summa CFB		22	-
5	Avfall			
	Högdalen	ÅP 2x27	4	-
	Linköping	16+26	3	-
	Sydkraft, Malmö	60	4	-
	Sävenäs, Göteborg	3x32	6	-
	Uppsala	ÅP 2x10+	5	-
		22+33		
	Summa avfall		22	-
	Totalt, maximalt		245	102

HP = hetvattenpanna

ÅP = ångpanna

7 UPPSKATTNING AV INVESTERINGSKOSTNADER

Kostnader är svårt att bedöma eftersom en detaljstudie måste föregå en installation av reburning.

Värden framtagna för Värmeforsk, Linhamm kan dock ses som riktvärden.

Noggranna mätningar och eventuella modellprov måste föregå en installation. Kostnadsuppskattning 0,5 - 1,5 Mkr.

Kostnader för ombyggnader av anläggning är mycket anläggningsspecifika. Nivån förväntas vara ca 5 - 10 Mkr, förutsatt att naturgas är framdraget till anläggningen.

8 LITTERATURFÖRTECKNING

- 1 Reburning och efterförbränning med naturgas, Swedegas, Sydkraft FUD-rapport 87.
(Tillgänglig först våren 1988)
- 2 Reduktion av NO_x genom tillsatseldning med trä eller torvpulver, Göran Blomqvist, Niklas Berge, Stiftelsen för värmeteknisk forskning nr 239.
- 3 Mindre kväveoxider från förbränning, Statens Energi-
verk, Naturvårdsverket Rapport 3312, 1978:3.

Förslag till emissionsgränser för NO_x enligt
Naturvårdsverket och Statens Energiverk (3)

Utsläppsvärden

De miljöproblem som orsakas av kväveoxidutsläppen från energisektorn är i första hand regionala, inte lokala. Den erforderliga utsläpps begränsningen kan därför anges med hänsyn till de regionala effekterna. Eftersom det i många fall finns alternativa vägar att minska utsläppen och den tekniska utvecklingen på området är snabb har vi inte differentierat utsläppsvärdena med hänsyn till förbränningsteknik, bränsle m m. Åtgärder kan genomföras på ett mer kostnadseffektivt sätt om anläggningsägarna fritt kan välja mellan olika metoder att klara angivna utsläppsnivåer.

Vi räknar med att följande utsläppsnivåer skall kunna klaras och föreslår att de skall tas till utgångspunkt vid prövningen enligt miljöskyddslagen. Utsläppen av kväveoxider (NO_x) avser ekvivalent mängd NO₂.

<i>Nyanläggningar i hela landet</i>	<i>Fr o m 1 juli 1987</i>
- med ett årligt utsläpp av kväveoxider överstigande 300 ton	0,05-0,10 g NO _x /MJ tillfört bränsle
- övriga	0,10-0,20 g NO _x /MJ tillfört bränsle
<i>Befintliga anläggningar med undantag av anläggningar i norrlandslänen, Värmlands län och Kopparbergs län</i>	<i>Fr o m 1 januari 1995</i>
- med ett årligt utsläpp av kväveoxider överstigande 600 ton	0,05-0,10 g NO _x /MJ tillfört bränsle
- övriga med ett årligt utsläpp av kväveoxider överstigande 150 ton	0,10-0,20 g NO _x /MJ tillfört bränsle

Anläggningarna inom ett fjärrvärmenät bör kunna (men behöver inte) ses som en enhet, s k bubbla, vid tillämpningen av de ovan angivna värdena. Motsvarande bör kunna gälla för flera pannheter inom en industri.

För anläggningar med kontinuerlig mätning och registrering av kväveoxidutsläppet bör utsläppet få räknas som årsmedelvärde (totalt utsläppt mängd NO_x dividerad med totalt tillfört bränsle).

Med nyanläggning avser vi nyinstallationen, dvs oftast en panna. Det är således utsläppen från den eller de nyinstallerade pannheterna som bör räknas vid tillämpningen i prövningsärendena. Med befintlig anläggning avses hela anläggningen ('verket'). Om utsläppen av kväveoxider från samtliga pannor inom en befintlig anläggning överstiger 600 ton bör således den lägre utsläppsnivån gälla.

Eftersom värdena är knutna till miljöskyddsprövningen berörs endast prövningspliktiga anläggningar, dvs anläggningar med en effekt på minst 10 MW. För befintliga anläggningar bör de angivna värdena - som framgår av uppställningen - gälla anläggningar som släpper ut mer än 150 ton kväveoxider per år,

dvs i huvudsak anläggningar med en effekt över 50 MW. Vi har bedömt att mer erfarenhet behöver vinnas vad gäller såväl tekniska möjligheter och kostnader för kväveoxidbegränsning som bieffekter i form av utsläpp av andra föroreningar innan generella värden för befintliga, mindre anläggningar kan anges. Den utsläppsnivå som angivits för befintliga anläggningar med ett årligt utsläpp mellan 150 och 600 ton bör dock kunna vara vägledande vid den enskilda prövningen enligt miljöskyddslagen.

Vi har inte behandlat avfallseldade anläggningar i utredningen. Mätresultat från dessa anläggningar tyder dock på att flertalet klarar de angivna utsläppsnivåerna. Värdena bör därför kunna vara vägledande även vid miljöskyddsprövningar av denna typ av anläggningar. Man måste dock uppmärksamma risken för att förbränningstekniska åtgärder för att begränsa

ningar ligger – räknad per ton avskild kväveoxid – på ungefär samma nivå som kostnaden för att minska kväveoxidutsläppen från de tunga fordonen genom förbättrad avgasrening. Dessa fordon svarar för en väsentlig och – sedan kraven på personbilarnas avgasrening skärpts – ökande andel av kväveoxidutsläppen från trafiken. Eftersom bilparken förnyas långsamt tar det dock lång tid innan åtgärder på fordonen får full effekt. Vi menar mot denna bakgrund att det är motiverat att minska kväveoxidutsläppen inom såväl energisektorn som trafiksektorn. Vi föreslår ett handlingsprogram som medför att utsläppen från energianläggningarna begränsas, särskilt i de södra och mellersta delarna av Sverige.

Naturvårdsverket kommer i april 1987 att lägga fram förslag om skärpta avgaskrav för tunga fordon. I den översyn av aktionsplanen mot luftföroreningar och förurning som genomförs under våren 1987 av naturvårdsverket i samråd med övriga berörda myndigheter kommer också andra åtgärder för att minska kväveoxidutsläppen som ändrad fördelning mellan olika trafikslag, hastighetsbegränsningar m m att tas upp.